

بررسی نقش کریتیو کامنز بر روند ترویج علم در وب نسل دو

امیرحسین بهشریان^۱، مهشید التماسی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت اطلاعات دانشگاه تهران. (نویسنده مسئول)

^۲ استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تهران.

چکیده

پژوهش حاضر بر اساس هدف، از نوع کاربردی و با رویکردی استقرایی انجام شده است. همچنین پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی است. جامعه آماری پژوهش در دو بخش انجام پذیرفت که بخش اول شامل، مطالعه متون جهت گردآوری ادبیات پژوهش و سوالات مصاحبه می‌باشند و بخش دوم شامل اعضای هیات علمی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی هستند که در شبکه‌های اجتماعی فعالیت دارند و به آن‌ها تسلط کامل دارند. نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت گلوله برفی انجام شد. بدین ترتیب از هر خبره درخواست شد که خبره بعدی را معرفی کند. بر این اساس، تعداد ۱۵ نفر به عنوان نمونه آماری برای پاسخگویی به سوالات مصاحبه انتخاب شدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از اصول علم آمار و نرم‌افزارهای مربوط به آن maxqda استفاده شد. داده‌ها از طریق پرسش‌های باز در مصاحبه خبرگانی از جامعه مد نظر به صورت نمونه‌گیری هدفمند صورت پذیرفت و در ادامه به روش تحلیل تم (تحلیل مضمون) داده‌ها دسته‌بندی شدند. همین‌طور نتایج و یافته‌های پژوهش نشان دادند که پنج فاکتور (تم) مهم در تاثیرگذاری مجوزهای کریتیو کامنز در روند ترویج علم در وب دو با توجه به نظرات حاصل از مصاحبه اعضای هیات علمی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی نقش دارند، که شامل: (فرهنگ، حقوق مالکیت فکری، دسترسی، نوآوری و ترویج علم و دانش) می‌باشند که هر یک از این پنج فاکتور به خرده بخش‌هایی تقسیم می‌شوند که در طول فرآیند دسترسی به اطلاعات از طریق کریتیو کامنز تاثیر دارند.

واژه‌های کلیدی: کریتیو کامنز، وب ۲.۰، دسترسی آزاد، حقوق مالکیت فکری، اطلاعات.

۱. مقدمه

تمدن بشری هیچ زمانی مانند امروز این چنین به اطلاعات وابستگی نداشته است. روند رشد علمی در دهه های اخیر با توجه به گردش سریع اطلاعات، بسیار بیشتر از گذشته و بدین ترتیب عصر کنونی به (عصر اطلاعات) تغییر نام یافته است. این تحول عرصه های گوناگون زندگی بشر را دگرگون کرد و بشر را در بسیاری از حوزه ها، مجبور به تعریف دوباره مفاهیم نموده است. از جمله حوزه هایی که تحت تاثیر عصر اطلاعات دچار تحول و دگرگونی شد، حوزه های اداره امور و حکومت داری و از جمله مردم سالاری است. چرا که با ورود فناوری های اطلاعات، شیوه های سنتی حکومت داری را به چالش کشیده شده و مطالبات و توقعات شهروندان برای کسب اطلاعات بیشتر بالا برده است (جلالی فراهانی، ۱۳۸۶).

هدفی که اطلاعات و محتوای تولید شده در ماهیت خود دارند، به صورتی است که منابع اطلاعاتی در هر فرمت و قالبی که قرار دارند، در عین جذاب، مفید و سرگرم کننده بودن، چنان با ارزش باشد که نیاز اطلاعاتی کاربر را برطرف نماید؛ یعنی اطلاعات و محتوای تولید شده باید در دسترس کاربران قرار گیرد.

با توجه به ویژگی های خاص نسل های وب نظیر سرعت بالا، عدم تعلق به شخص خاص، سادگی و پایین بودن هزینه ها موجب استقبال گسترده اقشار مختلف جوامع بشری شده است. این ویژگی ها قابلیت ذخیره سازی، پردازش، انتقال و کپی برداری اطلاعات را بدون کاهش کیفیت ایجاد نموده است. ولی از سوی دیگر، این پیشرفت ها موجب شده است، حق مولف و حقوق مالکیت فکری و معنوی آثار با بحران و مشکلات فراوانی روبرو گردد. یکی از مشکلات حق مولف، تحولات و پیشرفت هایی است که در حوزه فناوری دیجیتال روی داده است. اینترنت این امکان را فراهم ساخته است که صدا، متن و تصویر به آسانی بر روی شبکه جهانی قرار گیرد. به موازات تسهیل انتقال و اشتراک گذاری اطلاعات به کاربران، امکان تعرض به حقوق مالکیت فکری و معنوی افراد از طریق اینترنت نیز افزایش یافته است (اسدی، ۱۳۹۴). با پیدایش جنبش (دسترسی آزاد) که به دنبال ظهور وب در اوایل ۱۹۹۰، مفاهیم جدیدی در عرصه تولید و عرصه اطلاعات پدید آمد. جنبش دسترسی آزاد در واقع به معنای اجازه به تمام کاربران برای خواندن، بارگذاری، نسخه برداری و... از پژوهش های علمی با استفاده از آن ها برای هرگونه مقاصد قانونی است؛ هدف آن دسترس پذیر کردن انتشارات علمی از طریق اینترنت در کوتاه ترین و سریع ترین زمان ممکن بدون دریافت هزینه است (صراف زاده و آموزگار، ۱۳۹۶). انتشار آزاد منابع علمی راهی است برای تشویق نویسندگان و پدیدآوران که به تولیدات علمی بپردازند. از سویی دیگر این امر با کاهش مشکلات دسترسی به یافته های علمی نظیر پرداخت هزینه های گزاف برای اشتراک مجلات، باعث تسهیل در فرایند انتشار و انتقال دانش و علم جدید می شود و زیرساخت های جامعه علمی را قوی تر می سازد. با وجود چنین دگرگونی هایی در عرصه اشاعه اطلاعات، دنیا در حال گذار از مالکیت سنتی به نوع جدید محتوای است. یکی از انواع مالکیت ها تحت عنوان مجوز حق مولف (کریتیو کامنز) ارائه می شود که با علامت اختصاری (سی.سی) در نوشته ها مشخص می گردد، مجوزهای کریتیو کامنز نه تنها تهدیدی برای حق نشر محسوب نمی شوند بلکه به نوعی وابسته به آن نیز هستند. این مجوزها به صورت غیرانحصاری می باشند (صراف زاده و ناصری، ۱۳۹۶). کریتیو کامنز (کالاهای عمومی خلاق) با هدف ایجاد مجوزها، واکنش موثر و مناسب به فناوری های نوین اطلاعاتی در فضای مجازی است که باعث فراهم شدن زیرساخت لازم برای تداوم تقویت و فرایند توسعه صنایع فرهنگی و اطلاع رسانی جهت حمایت از حق مولف و حقوق جانبی از صاحب اثر است، شروع به فعالیت کرده (سلطانی فر، ۱۳۹۰). می توان از راهبردها و کاربردهای مجوزهای کریتیو کامنز چنین برداشت کرد که، روند جابه جایی و اشتراک گذاری اطلاعات و دانش را همواره می کند که تاثیر زیادی در روند ترویج علم دارد. در نهایت باتوجه به مطالعات انجام شده؛ مجوزها و سیاست های موسسه کامنز در دسترسی به منابع اطلاعات علمی و توضیحات، برای پیدا کردن راهکار مناسب به منظور مقابله با مشکلات و چالش های به وجود آمده در زمینه حق مولف، حقوق مالکیت فکری و دسترسی آزاد به منابع اطلاعاتی در وب نسل دو و تکیه بر تحولات فناوری های نوین ارتباطی، باید مشکلات و راهکارها در این حوزه مورد بررسی قرار گیرد و برای رفع مشکلات مطرح شده راه حلی اندیشه شود. لذا تحقیق حاضر به بررسی تاثیر کریتیو کامنز بر روند ترویج علم در وب نسل دو پرداخته است.

۲. پیشینه پژوهش

موسوی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی تحت عنوان (شناسایی و داده‌کاوی عناصر نشر در استفاده از مجوزهای کریتوکامنز در نشریات دسترسی باز پایگاه دواچ برای حمایت از مالکیت فکری) به بررسی و مطالعه در دسترسی باز با تکیه بر مجوزهای کریتوکامنز پرداخته است. روش پژوهش داده‌کاوی توصیفی و جامعه آماری نشریات نمایه شده در پایگاه دواچ ۹۳۸۹ عنوان تا اوایل سال ۲۰۱۶ است. داده‌های مورد نیاز از پایگاه دواچ به صورت فراداده و با فرمت CVS شامل ناشران و ۱۲۸ کشور عضو این پایگاه ذخیره شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار رپیدماینر نسخه ۷ و از مدل جدیدی براساس روش‌شناسی استاندارد کریسپ و الگوریتم درخت تصمیم استفاده شد. یافته‌های نتایج حاصل از داده‌ها نشان داد که ۴۶/۴۴ از نشریات از مجوزهای کریتوکامنز استفاده نکرده‌اند. بیشترین مجوزهای استفاده شده در این پایگاه، مجوز تخصیص است. می‌توان نتیجه گرفت که استفاده از انواع مجوزها به خصوص مجوز تخصیص توسط کشورها و ناشران نشانگر پذیرش این مجوزها از سوی جامعه و تداوم و تقویت فرایند توسعه دانش همراه با شتاب فزاینده‌ای در جهت تولید علم است.

زارعی و موسوی (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان (مجوزهای حقوق مالکیت فکری کریتوکامنز در نشریات علمی در فضای مجازی) با هدف آشنایی با مجوزهای حقوق مالکیت فکری کریتوکامنز در نشریات علمی در فضای مجازی انجام شده و به صورت کتابخانه‌ای و با مرور متون مربوط به این موضوع انجام شده است. در این پژوهش در ابتدا به تعریف کریتوکامنز و نشریات دسترسی آزاد پرداخته شد و در ادامه به نحوه پیدایش مجوزهای حقوق مالکیت فکری و نقش آن‌ها در فضای مجازی، به عنوان یک حق ضروری و اساسی پرداخته شد.

ملودی هرر^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان (تفسیر و بررسی مجوزهای کریتوکامنز توسط دادگاه فدرال آمریکا)، در دهه گذشته، تعداد انگشت شماری از دارندگان حق نسخه‌برداری که آثار خود را تحت مجوز Creative Commons (CC) ارائه می‌کنند، علیه طرف‌هایی که گفته می‌شود شرایط مجوز را نقض کرده‌اند، شکایت‌های قانونی مطرح کرده‌اند. این مقاله موضوعات کلیدی در این دعاوی را شناسایی می‌کند، به عنوان مثال، استفاده منصفانه، انتساب، راه‌حل‌ها، استفاده تجاری و روش‌هایی را بررسی می‌کند که دادگاه‌های فدرال ایالات متحده مجوزهای CC را در پرتو قوانین قانونی و رویه قضایی تفسیر کرده‌اند. این موارد نشان می‌دهد که مجوزها به عنوان یک قرارداد قانونی عمل می‌کنند که در دادگاه‌های فدرال ایالات متحده وجود دارد.

چن چونگ لیو، چیا چینگ لین، چون یی چانگ و پو یائو چائو^۲ (۲۰۱۴) در پژوهشی تحت عنوان (اشتراک‌گذاری دانش در بین دانشجویان دانشگاه مشیگان با مکانیزم صدور مجوز کریتوکامنز) این مطالعه به بررسی نقش مکانیسم CC در حمایت از اشتراک دانش در میان گروهی از دانشجویانی که در حال مطالعه برنامه‌نویسی هستند از دیدگاه نظریه‌های شناختی اجتماعی و سرمایه اجتماعی می‌پردازد.

چن چونگ لیو و چیا چینگ لین^۳ (۲۰۱۴) در پژوهشی تحت عنوان (تجربه اشتراک دانش با کریتوکامنز) با هدف بررسی اعتماد دانش‌آموزان، خودکارآمدی اشتراک دانش و انتظارات نتیجه در زمینه یک پلتفرم اشتراک دانش با استفاده از مکانیسم کریتوکامنز است. مطالعات بسیاری در مورد مجوزهای کریتوکامنز انجام شده و یا مکانیسم‌های مشابه را در پلتفرم‌های وب ۲ برای حمایت از یادگیری ادغام شده، این مکانیسم‌های کریتوکامنز ممکن است انواع جدیدی از محیط‌های اشتراک دانش را ایجاد کند. نتایج بیشتر نشان می‌دهد که دانش‌آموزانی که انتظارات نتیجه‌ای مرتبط با جامعه را نشان می‌دهند، رویکرد غیر CC فقط خواندنی، یعنی آثار مشترک را نمی‌توان استفاده کرد و اصلاح کرد» را اتخاذ می‌کنند، زیرا اعتماد مبتنی بر شناسایی

^۱Melody herr^۲Chen chong liu^۳Chen chong liu and chia ching lin

کمتری داشتند. در مقابل، کسانی که رویکرد CC را اتخاذ کردند (یعنی کارهای مشترک قابل استفاده و اصلاح هستند) سطح بالاتری از اعتماد مبتنی بر اقتصاد قرار دادند و سطح پایین تری از انتظارات نتیجه مرتبط با جامعه را نشان دادند. نتایج نشان می دهد که دانش آموزانی که امید به عملکرد پایینی دارند و خودکارآمدی مشترک دارند، تمایل بیشتری برای به اشتراک گذاشتن کار خود با استفاده از رویکرد CC دارند.

چیان یانگ، هسین-جیه لیائو^۴ (۲۰۰۹) در پژوهشی تحت عنوان (اجرای کپی رایت دیجیتال در اینترنت از طریق یک پروتکل مجوز مشترک خلاق پیشرفته) با هدف توضیح مجوزهای کرییتیوکامنز، یک مجوز کپی رایت دیجیتال است که می تواند به وضوح دامنه حق چاپ اعطا شده توسط مالکان را بیان کند و بنابراین به کاربران از جمله خزندها و روبات های نرم افزاری کمک می کند تا محدوده اختیارات را درک کنند و سپس به صورت قانونی مطالب دیجیتال را از طریق اینترنت جمع آوری کند. با این حال، هم فرمت پیچیده و هم مشکل در جاسازی کدهای دیجیتال در یک فایل باینری مانع از گسترش مجوزهای CC می شود. این مقاله به دنبال ارائه یک پروتکل جدید CCFE بر اساس مجوز CC برای حل مشکلات فوق است CCFE. اجازه می دهد تا داده های مجوز جاسازی شوند و در نتیجه در فرآیند تکرار و انتقال حفظ می شوند. بنابراین قابلیت حمل روش احراز هویت بزرگ نمایی می شود. علاوه بر این، کاربران می توانند از موتورهای جستجوی عمومی مانند گوگل برای یافتن اسناد دارای مجوز CC استفاده کنند.

کیم^۵ در سال (۲۰۰۷) در پژوهشی تحت عنوان (بررسی الگوها و مجوزهای کرییتیوکامنز در فضای مجازی) با هدف استفاده و بهره گیری از آثار دیگران به منظور جلوگیری از هدر رفتن زمان و همین طور کمتر کردن موانع حق مولف انجام پذیرفته است. در این پژوهش تاکید می شود که مجوزهای ارائه شده با توجه به اختیارات و انعطاف پذیری مشخص، منجر به دسترسی سریع و آسان به اطلاعات می شود که باعث رشد، بهره وری و اشاعه اطلاعات در فضای مجازی می گردند.

مری وان و براندا^۶ (۲۰۰۸) در پژوهشی تحت عنوان (مجوز مشترک خلاق برای اطلاعات بخش عمومی) کرییتیوکامنز یک مدل اطلاعات باز است که برای رسیدگی به عدم اطمینان کاربران در مورد آنچه که می توانند با محتوا به ویژه در اینترنت انجام دهند، بدون خطر ادعای نقض حق چاپ طراحی شده است. گسترش حقوق مالکیت فکری همراه با امکاناتی که اینترنت برای دسترسی و توزیع محتوا ارائه می دهد، نیاز به شرایط مجوزدهی واضح و قابل شناسایی را افزایش می دهد. کرییتیوکامنز زیرساخت های فنی و قانونی لازم را فراهم می کند. صاحبان حق چاپ را قادر می سازد تا با استفاده از مازول هایی که به راحتی قابل درک هستند، مجوزها را پیش نویس کنند «به عنوان مثال، استفاده از مشتقات، استفاده تجاری». هیچ هزینه ای برای محتوای دارای مجوز دریافت نمی شود. ابزارهای مبتنی بر وب رایگان به نویسندگان این امکان را می دهد تا مجوز مورد نظر خود را به همه انواع محتوا پیوست کند. به طور شهودی مدل کرییتیوکامنز ابزار جذابی برای نهادهای بخش عمومی به نظر می رسد که به دنبال افزایش دسترسی شفاف به اطلاعات خود هستند.

مایکل کارول^۷ (۲۰۰۶) در پژوهشی تحت عنوان (کرییتیوکامنز و واسطه های جدید) با هدف شناسایی واسطه ها در محیط اینترنت و رهایی از دست این واسطه ها به کمک مجوزهای کامنز پرداخت. با این که واسطه ها را برای انواع معاملات و جابه جایی ها «تجارت، فرهنگ و اخبار» واجب و ضروری می دانستند. سوالی پیش می آید که چه واسطه هایی ضروری و چه واسطه هایی غیرضروری است؟ کرییتیوکامنز یکی از این نقش های واسطه ای را بازی می کند. مجوزهای کرییتیوکامنز به انفجار (حق نشر) پاسخ می دهد. کرییتیوکامنز با توجه به مجوزهای خود روند کپی رایت را تغییر داده.

^۴Jian yang, Hesin- jie liao

^۵Kim

^۶Merry one and branda

^۷Michael carroll

۳. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر براساس هدف، از نوع کاربردی بوده و با رویکرد استقرایی انجام شده است. همچنین پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی است. ابزار گردآوری داده‌ها شامل دو دسته است: در ابتدا به‌وسیله مطالعات کتابخانه‌ای و مطالعه متون، سوالات مصاحبه طراحی شده است. سپس توسط مصاحبه، داده‌های کیفی برای تجزیه و تحلیل گردآوری شده است. مصاحبه مشتمل بر ۶ سوال است. فرم مصاحبه دارای دو بخش است که در بخش اول، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری و در بخش دوم، سوالات مصاحبه قرار دارد. همچنین برای اولویت‌بندی مولفه‌ها طی پرسشنامه‌هایی از خبرگان خواسته می‌شود تا اولویت‌های خود را مشخص کنند، که این پرسشنامه‌ها در واقع به صورت فهرستی از مولفه‌های استخراجی از بخش تحلیل تم هستند که در اختیار خبرگان قرار گرفته است.

بخش اول شامل متون مطالعه شده برای گردآوری ادبیات پژوهش و سوالات مصاحبه می‌باشند که در بازه زمانی فروردین ۱۴۰۱- شهریور ۱۴۰۱ برای بررسی تاثیر کریتیوکامنز بر روند ترویج علم در شبکه‌های ارتباطات علمی گردآوری شدند. منابع مورد استفاده با کلیدواژه‌های کریتیوکامنز، شبکه‌های ارتباطات علمی و مانند این فاکتورها در سایت‌های معتبر علمی مانند Science Direct، SID و سایت‌های تخصص مجلات علمی پژوهشی داخلی و خارجی ISI در بازه زمانی گفته شده براساس میزان ارتباط با موضوع این مطالعه جستجو شدند و متونی که با مطالعه چکیده آن‌ها توسط محقق بیشترین ربط را به اهداف تحقیق داشتند انتخاب شدند.

در بخش دوم، جامعه آماری پژوهش اعضای هیات علمی علم اطلاعات و دانش‌شناسی هستند که حداقل ۵ سال از در پلتفرم‌های مختلف وب نسل دو فعالیت داشته و به آن مسلط بوده‌اند.

نمونه‌گیری در این مطالعه به روش گلوله برفی انجام شد. بدین ترتیب که از هر خبره درخواست شد که خبره بعدی را معرفی کند. بر این اساس، تعداد ۱۵ نفر به عنوان نمونه آماری برای پاسخگویی به سوالات مصاحبه انتخاب شدند. لازم به ذکر است که افراد بیشتری برای پاسخگویی قابل دسترس بودند، اما این تعداد برای مصاحبه همکاری نمودند. همچنین نمونه آماری از دانشگاه تهران، دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران انتخاب شدند.

۴. یافته‌های پژوهش

سوال اول. از دیدگاه متخصصان و پژوهشگران، کریتیوکامنز چه تاثیراتی بر روند ترویج علم در وب نسل دو دارد؟

جدول ۱- مفاهیم مربوط به تاثیرگذاری مجوزهای کریتیوکامنز بر روند ترویج علم

تم	مفاهیم	رده
فرهنگ جامعه	پذیرش کریتیوکامنز در جامعه-پذیرش حقوق مالکیت فکری در جامعه-نگرش جامعه	۱
فرهنگ ملی	دسترسی آزاد به اطلاعات و دانش-برداشتن موانع دسترسی- اصالت اثر	۲
شبکه‌های ارتباطات علمی	دستیابی به منابع دیجیتال	۳

دسترسی به تکنولوژی و رسانه ها	دسترسی به فضای مجازی- دسترسی آزاد به دانش- تکنولوژی آموزشی- گسترش زیرساخت های تکنولوژی	۴
امکانات مالکیت فکری	سرمایه گذاری در خلاقیت- امکانات خلق از مالکیت فکری	۵
نوآوری در کیفیت محتوا	تولید محتوای جدید- باکیفیت- قابل درک	۶
خلاقیت	گسترش خلاقیت- نیروی متفکر	۷
ترویج فناوری های نوین	دستیابی به اطلاعات علمی	۸
افزایش تولیدات آموزشی	افزایش یادگیری مهارت ها	۹
اشتراک دانش	اشتراک گذاری اثر- تغییر و ترکیب اثر با دیگر آثار	۱۰
ترویج علم در جامعه	افزایش سطح آگاهی جامعه، افزایش رفاه اجتماعی	۱۱

با استناد به تحلیل و بررسی جدول فوق که مربوط به بررسی و بیان ابعاد مختلف تاثیرگذاری مجوزهای کریتیوکامنز بر روند ترویج علم است. نتایج جدول نشان می دهد که فرهنگ و نگرش جامعه در پذیرش قوانین کریتیوکامنز و حقوق مالکیت فکری بر روند ترویج علم در شبکه های ارتباطات علمی تاثیر دارد. به بیانی دیگر به میزان افزایش پذیرش فرهنگ استفاده از قوانین کریتیوکامنز در جامعه شاهد افزایش روند ترویج علم در وب نسل دو خواهیم بود.

فرهنگ پذیرش قوانین حقوق مالکیت فکری (کریتیوکامنز)، دسترسی آزاد به اطلاعات در جامعه به معنی تمایل افراد به اشتراک گذاری و بهره گیری از طریق مجوزهای کریتیوکامنز می باشد که منجر به افزایش گردش اطلاعات در بین خالق و کاربر اثر می گردد. در نهایت می توان چنین برداشت کرد که به میزان افزایش پذیرش فرهنگ اشتراک گذاری و استفاده از مجوزهای کریتیوکامنز شاهد افزایش روند ترویج علم در جامعه خواهیم بود.

با استناد به نتایج فوق که مربوط به بررسی و بیان ابعاد مختلف تاثیرگذاری مجوزهای کریتیوکامنز بر روند ترویج علم است، نتایج جدول نشان می‌دهد که مجوزهای کریتیوکامنز در شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی در حفظ اصالت اثر دارند. یعنی وجود مجوزهای کریتیوکامنز در شبکه‌های اجتماعی، منجر به حفظ اصالت اثر می‌شود.

با استناد به نتایج جدول فوق که به بررسی مفاهیم مربوط به تاثیرگذاری مجوزهای کریتیوکامنز بر روند ترویج علم در وب نسل دو می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که با افزایش سطح دسترسی به منابع اطلاعاتی از طریق مجوزهای کریتیوکامنز شاهد افزایش روند ترویج علم در وب نسل دو خواهیم بود.

با استناد به نتایج جدول فوق که مربوط به بررسی مفاهیم و بیان ابعاد مختلف تاثیرگذاری مجوزهای کریتیوکامنز بر روند ترویج علم است. نتایج جدول نشان می‌دهد که به میزان افزایش استفاده از مجوزهای کریتیوکامنز در شبکه‌های اجتماعی روند اشتراک دانش را افزایش می‌دهد. یعنی با افزایش استفاده از مجوزهای کریتیوکامنز، شاهد افزایش اشتراک گذاری دانش در شبکه‌های اجتماعی علمی خواهیم بود.

با استناد به نتایج جدول فوق که مربوط به بررسی مفاهیم و بیان ابعاد مختلف تاثیرگذاری مجوزهای کریتیوکامنز بر روند ترویج علم است. نتایج جدول نشان می‌دهد که به میزان افزایش استفاده از مجوزهای کریتیوکامنز، روند ترویج علم و نوآوری افزایش پیدا می‌کند.

سوال دوم. مجوزهای کریتیوکامنز چه میزان با اهداف ترویج علم هم‌راستا هستند؟

برای انجام این مرحله تم‌های مندرج جدول زیر که از تحلیل مصاحبه‌ها استخراج شده است بدون اولویت‌بندی و به صورت پاراگراف در اختیار خبرگان قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد که ترتیب و اولیت بندی هر یک از تم‌ها را در ارتباط با ترویج علم مشخص نمایند، سپس ضریب توافق کنдал برای ۱۵ خبره مشارکت کننده محاسبه شد که در همان راند اول ضریب کنдал عدد ۰,۹۳ را نشان داد که نماینگر توافق بالای خبرگان بر اولویت‌های ارائه شده است.

جدول ۲- مفاهیم مربوط به میزان هم‌راستا بودن مجوزهای کریتیوکامنز با ترویج علم

رده	مفاهیم	تم
۱	فرهنگ نوآورانه-فرهنگ دانشی	فرهنگ جامعه
۲	عدم استفاده تجاری	فرهنگ ملی
۳	عملکرد توسعه اجتماعی	عملکرد جامع مالکیت فکری
۴	دسترسی آزاد به دانش	دسترسی به تکنولوژی و

رسانه ها		
نوآوری در کیفیت محتوا	خلق فرصت-مدیریت استرس	۵
خلاقیت	خلاقیت اجتماعی	۶
ترویج علم در جامعه	ایجاد انگیزه در جامعه	۷
اشتراک دانش	انتشار اثر	۸

با استناد به جدول فوق که مربوط به بررسی و بیان ابعاد میزان هم‌راستا بودن مجوزهای کریتیوکامنز با اهداف ترویج علم است. نتایج جدول نشان می‌دهد که به میزان افزایش حضور مجوزهای کریتیوکامنز در انتقال و اشتراک اطلاعات، شاهد رشد فرهنگ نوآورانه خواهیم بود.

با استناد به جدول فوق که مربوط به بررسی و بیان ابعاد میزان هم‌راستا بودن مجوزهای کریتیوکامنز با اهداف ترویج علم است. نتایج جدول نشان می‌دهد که به میزان افزایش حضور مجوزهای کریتیوکامنز در انتقال و اشتراک اطلاعات، شاهد رشد و پیشرفت توسعه اجتماعی، خلق فرصت، خلاقیت اجتماعی و انگیزه در جامعه خواهیم بود.

سوال سوم. دسترسی آزاد براساس مجوزهای کریتیوکامنز چه میزان بر توسعه همکاری‌های علمی موثر هستند؟

در این مرحله نیز تم‌های مندرج جدول زیر که از تحلیلی مصاحبه‌ها استخراج شده است بدون اولویت و به صورت پاراگراف در اختیار خبرگان قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد که ترتیب و اولویت هر یک از تم‌ها را در ارتباط با ترویج علم مشخص نمایند، سپس ضریب توافق کندال برای ۱۵ خبره مشارکت کننده محاسبه شد که در همان راند اول ضریب کندال عدد ۹۱.۰ را نشان داد که نمایانگر توافق بالای خبرگان بر اولویت‌های ارائه شده است.

جدول ۳- مفاهیم مربوط به میزان تاثیرگذاری دسترسی آزاد براساس مجوزهای کریتیوکامنز بر توسعه همکاری‌های علمی

تم	مفاهیم	رده
فرهنگ ملی	برداشتن موانع-دسترسی آزاد به اطلاعات و دانش	۱
حق نسخه‌برداری	مجوز برای صاحبان حقوق-ابزارهای سی.سی	۲
قوانین و مقررات	سیستم قانونی کشور	۳

دسترسی		
شبکه‌های ارتباطات علمی	دسترسی به کتابخانه‌ها-دسترسی به دانشگاه‌ها-دسترسی به منابع دیجیتال	۴
دسترسی باز	دسترسی باز طلایی-دسترسی باز سبز-آرشیو دسترسی باز-ایجاد مخزن دسترسی باز	۵
نوآوری در کیفیت محتوا	تولید محتوای جدید-باکیفیت- قابل درک	۶
ترویج علم در جامعه	افزایش میل به تلاش و کوشش	۷
ترویج فناوری‌های نوین	دستیابی به اطلاعات علمی	۸
افزایش پژوهش علمی	افزایش ثبت اختراع-افزایش مقالات علمی پژوهشی-رشد پژوهش	۹
افزایش تولیدات آموزشی	افزایش آموزش‌های حضوری-افزایش آموزش‌های غیرحضوری و آنلاین- تولیدمحور شدن سیستم آموزشی	۱۰

با استناد به نتایج جدول فوق که مربوط به بررسی مفاهیم و بیان ابعاد مختلف دسترسی آزاد بر اساس مجوزهای کریتیوکامنز بر توسعه همکاری‌های علمی است. نتایج جدول نشان می‌دهد که به میزان تاکید و توجه به لزوم سیستم قانونی (ابزارها و مجوزهای کریتیوکامنز)، شاهد افزایش سطح دسترسی به اطلاعات خواهیم بود. به بیانی دیگر به میزان افزایش پذیرش و استفاده از مجوزهای کریتیوکامنز در برداشتن موانع دسترسی آزاد به اطلاعات، به همان میزان شاهد افزایش سطح دسترسی آزاد به اطلاعات و دانش خواهیم بود.

با استناد به نتایج جدول فوق که مربوط به بررسی مفاهیم و بیان ابعاد مختلف دسترسی آزاد بر اساس مجوزهای کریتیوکامنز بر توسعه همکاری‌های علمی است. نتایج جدول نشان می‌دهد که به میزان افزایش دسترسی به اطلاعات از طریق مجوزهای کریتیوکامنز، شاهد افزایش تلاش و کوشش در تولید اطلاعات با کیفیت خواهیم بود.

۵. نتیجه گیری

در این پژوهش، به بررسی تاثیر کريتيوکامنز بر روند ترويج علم در وب نسل دو، پرداخته شد. براساس يافته‌های پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت که عواملی به صورت مداخله، علی، زمینه‌ای و ... در فرايند تأثيرگذاري کريتيوکامنز نقش دارند، که شامل: ۵ تم اصلی (فرهنگ، حقوق مالکیت فکری، نوآوری، دسترسی و ترويج علم) و ۱۷ تم فرعی (فرهنگ جامعه، فرهنگ ملی، امکانات مالکیت فکری، عملکرد جامع مالکیت فکری، حق نسخه‌برداری، اقتدار قانونی، نوآوری در کیفیت محتوا، خلاقیت شبکه‌های ارتباطات علمی، دسترسی باز، قوانین و مقررات دسترسی، دسترسی به تکنولوژی و رسانه‌ها، ترويج علم در جامعه، ترويج فناوری‌های نوین، افزايش پژوهش‌های علمی، افزايش توليدات آموزشی، اشتراک دانش) هستند. قابل ذکر است که هر یک از این تم‌های اصلی و فرعی به صورت جداگانه و مرتبط با یکدیگر در تأثيرگذاري کريتيوکامنز بر روند ترويج علم در وب نسل دو نقش مهمی ایفا می‌کنند.

طبق بررسی‌ها در پژوهش انجام شده، فرهنگ ابتدایی‌ترین و مهم‌ترین عامل در تعیین رفتار و تصمیمات فردی و جمعی است. زمانی که فرهنگ جامعه آماده پذیرش و انجام اشتراک‌گذاری و دسترسی‌پذیر کردن منابع اطلاعاتی باشد، می‌توان این انتظار را داشت که به صورت کمی و کیفی کار با موفقیت انجام شود و در کنار فرهنگ، رعایت حقوق مالکیت فکری (کريتيوکامنز) به عنوان ابزاری در جهت کنترل و تسهیل اشتراک‌گذاری و بهره‌گیری از دانش و خلاقیت، تأثيرگذارترین و مهم‌ترین تم در پژوهش حاضر به حساب می‌آیند، به طوری که با درونی کردن فرهنگ اشتراک‌گذاری در بین بخش‌های مختلف جامعه و حضور قوانین در کانال‌های ارتباطی، شاهد افزايش تمایل به اشتراک‌گذاری و گردش اطلاعات خواهیم بود. همچنین با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که قوانینی همچون کريتيوکامنز در جهت دسترسی‌پذیر کردن منابع اطلاعاتی در ساختار قانونی و استاندارد (با رعایت حق مولف و حقوق شهروندی) می‌تواند کمک کند.

۶. پیشنهادهای پژوهش

- مطابق با یافته‌های پژوهش، بخش مهم و تأثيرگذار بر جامعه تحت تأثير اطلاعات می‌باشد، بر همین اساس پیشنهاد می‌شود؛ توجه ویژه‌ای به اطلاعات در فرمت‌های مختلف و از آن مهم‌تر شرایط دسترسی به این منابع با ارزش فراهم شود.
- مطابق با یافته‌های پژوهشی پیشنهاد می‌شود با کمک تمامی مجوزها و قوانین موجود (مجوزهای کريتيوکامنز) امکان اشتراک‌گذاری و بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و همین‌طور تاکید بر روی نقش‌های تأثيرگذار مانند (فرهنگ) امکان افزايش روند ترويج علم از طريق درونی کردن فرهنگ اشتراک‌گذاری و بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی را به عنوان یکی از عوامل تأثيرگذار بر ساختار جامعه علمی ایجاد شود، که می‌توان به آموزش و آگاهی در اشتراک‌گذاری و بهره‌گیری در مسیر انتقال و دریافت اطلاعات در کتابخانه‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها و ... اشاره کرد.
- مطابق با یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود با جدیدیت بیشتری روند ترويج علم از طريق ایجاد کانال‌های ارتباطی در هموار کردن مسیر انتقال منابع اطلاعاتی از مبدا به مقصد فراهم شود.

منابع

۱. اسدی، زهرا. (۱۳۹۴). کپی رایت در فضای مجازی. فصلنامه بین المللی حقوقی شهر قانون، سال چهارم، شماره ۱۴.
  ۲. جلالی فراهانی، امیرحسین. (۱۳۶). مزیت ها و محدودیت های فضای سایبر در حوزه آزادی بیان و آزادی اطلاعات و حریم خصوصی. شماره ۵۹، ص ۶۱.
  ۳. سلطانی فر، محمد. (۱۳۹۰). حق مولف در دنیای الکترونیک مطالعات رسانه ای، سال ششم، شماره ۱۵.
  ۴. صراف زاده، مریم؛ آموزگار، سیما. (۱۳۹۶). دسترسی آزاد: راهکاری برای ترویج و همگانی کردن علم. تهران: سازمان جهاد دانشگاهی.
  ۵. صراف زاده، مریم؛ ناصری، الهه. (۱۳۹۶). کریتیو کامنز: مجوزها و دسترسی ها. ماهنامه ارتباطات علمی، دوره ۴۵، شماره ۱.
۱. Kim. Minjeon (2007), The Creative Commons and Copyright Protection in the Digital Era: Uses of Creative Commons Licenses College of Communication Hawaii Pacific University.